

מוכנות ללימודים אקדמיים ודרכי התמודדות עם קשיים בבחירת תחום לימודים ומקצוע בקרב מתבגרים ערבים בישראל בתחילת כיתת י"ב

דוח ביניים ל- 19.07.2020

ד"ר יוליה ליפשיץ-ברזילר, פרופ' משה טטר, פרופ' איתמר גתי, תמארה דאוד

בית הספר לחינוך ע"ש סימור פוקס

האוניברסיטה העברית בירושלים

מספר ברשות למחקר 032.9318

תקציר

השאלה של מה ללמוד ובאיזה מקצוע לבחור היא אחת השאלות שמטרידות תלמידי י"ב בחברה הערבית. המטרה הראשונה של המחקר היא לבחון כיצד התלמידים מתמודדים עם האתגר של בחירת מקצוע. חלק משמעותי של התלמידים מעוניינים במקצוע הדורש השכלה אקדמית. המטרה השנייה של המחקר היא לבחון את מידת מוכנותם ללימודים אקדמיים של התלמידים. נאספו תשובות של 1,337 תלמידי י"ב (70% בנות; 70% מוסלמים, 9% נוצרים, 20% דרוזים) לשני שאלונים. שאלון אחד התמקד במיפוי דרכי ההתמודדות של התלמידים עם האתגר של בחירת תחום לימודים ומקצוע והשני התמקד בהערכת מידת המוכנות שלהם ללימודים אקדמיים. הממצאים מההעברה הראשונה (בחודשים פברואר-אפריל של תשע"ט ובחודשים אוקטובר-דצמבר בתש"פ) העלו שבנות דיווחו על קושי ולחץ בבחירת מקצוע רבים יותר בהשוואה לבנים. מבחינת השלב בו נמצאים בתהליך ההחלטה בתחילת שנת הלימודים, 37% מהתלמידים דיווחו שהם 'בתחילת הדרך', 34% 'באמצע הדרך' ו-28% 'לקראת ההחלטה'. מבחינת התוכניות של תלמידים ללימודים אקדמיים, נמצא שאחוז התלמידים שאינם מתכננים להמשיך ללימודים אקדמיים או מתלבטים האם להמשיך הינו מזערי - 4.9%, כאשר 42.2% ציינו שמתכננים להירשם אבל לא לשנת הלימודים הקרובה, ו-52.9% מתכוונים להירשם לשנה הקרובה או שכבר נרשמו.

מבחינת דרכי ההתמודדות עם האתגר של בחירת תחום לימודים ומקצוע, בממוצע הייתה בולטות בדרכי התמודדות פרודוקטיביות, עם הבדלים גדולים בין התלמידים בינם לבין עצמם. המוכנות לקראת לימודים אקדמיים הייתה גבוהה יחסית במסוגלות עצמית אקדמית ו'מחויבות

ללימודים אקדמיים, בינונית ב'משמעת עצמית', 'נינוחות חברתית' ו'מעורבות בקמפוס' ונמוכה יחסית ב'חוסן רגשי'.

נמצאו הבדלים מגדריים במוכנות של תלמידים ללימודים אקדמיים: בנות מדווחות על מוכנות גבוהה יותר מבחינת מעורבות בקמפוס, מחויבות ללימודים אקדמיים, מסוגלות עצמית אקדמית, ומשמעת עצמית מאשר בנים. ואילו בנים מדווחים על רמות גבוהות יותר של חוסן רגשי מאשר בנות.

נמצאו גם הבדלים דתיים במוכנות של תלמידים ללימודים אקדמיים, כאשר דרוזים מדווחים על רמות נמוכות יותר של מחויבות ללימודים אקדמיים מאשר מוסלמים ונוצרים. תלמידים דרוזים מדווחים גם על רמות נמוכות יותר של מסוגלות עצמית אקדמית מאשר מוסלמים. אולם לא נמצאו הבדלים בין נוצרים לשתי הקבוצות האחרות בתחושת המסוגלות האקדמית. דרוזים מדווחים על רמות גבוהות יותר של נינוחות חברתית בקמפוס מאשר מוסלמים. אולם לא נמצאו הבדלים מובהקים בין נוצרים לשתי הקבוצות האחרות בנינוחות חברתית.

נמצא כי דרכי התמודדות עם קשיים בבחירת תחום לימודים מסבירות 38% מהשונות במוכנות כללית ללימודים אקדמיים. שימוש רב בארבע דרכי התמודדות פרודוקטיביות (הסתכלות חיובית על התהליך, שליטה עצמית, חיפוש מידע אינסטרומנטלי ומוכנות להתגמש), וגם דרך התמודדות דתית מנבאת מוכנות כללית ללימודים אקדמיים גבוהה יותר. בנוסף, שימוש רב בשלוש דרכי התמודדות לא-פרודוקטיביות: הרמת ידיים וחוסר אונים, עיסוק במחשבות מטרידות ואי שיתוף אחרים בהתלבטויות מנבאת מוכנות כללית ללימודים אקדמיים נמוכה יותר.

תוצאות של העברה ראשונה

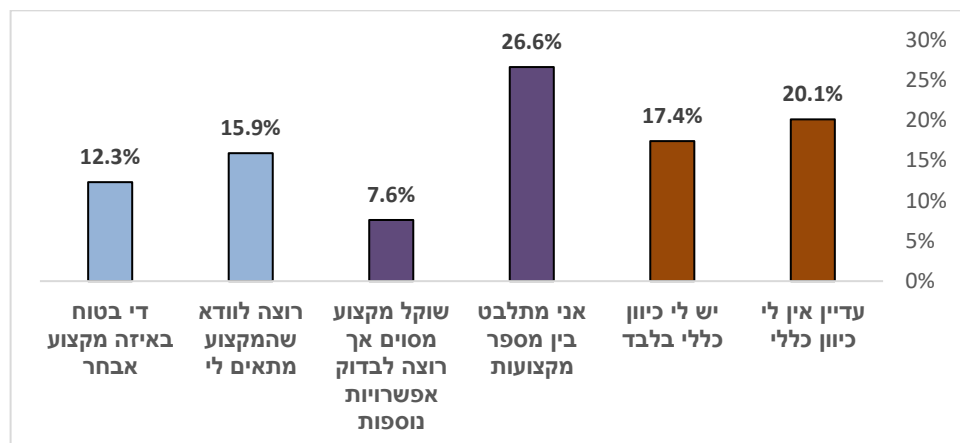
מדגם –העברה ראשונה בתחילת שנת הלימודים

במחקר השתתפו 1337 מתבגרים ערבים הלומדים בכיתות י"ב בבתי ספר תיכוניים בערים ובכפרים ערביים מכל האזורים בישראל. מבין המשתתפים היו 942 בנות (70.5%) ו-395 בנים (29.5%), הנחקרים משתייכים לקבוצות דתיות שונות: 935 (70%) מהתלמידים הם מוסלמים, 126 (9.4%) הינם נוצרים, 261 (19.5%) דרוזים, ו-15 (1.1%) – ציינו "אחר".

סטטוס קבלת ההחלטה בנוגע לבחירת תחום לימודים ומקצוע ותוכניות ללימודים אקדמיים

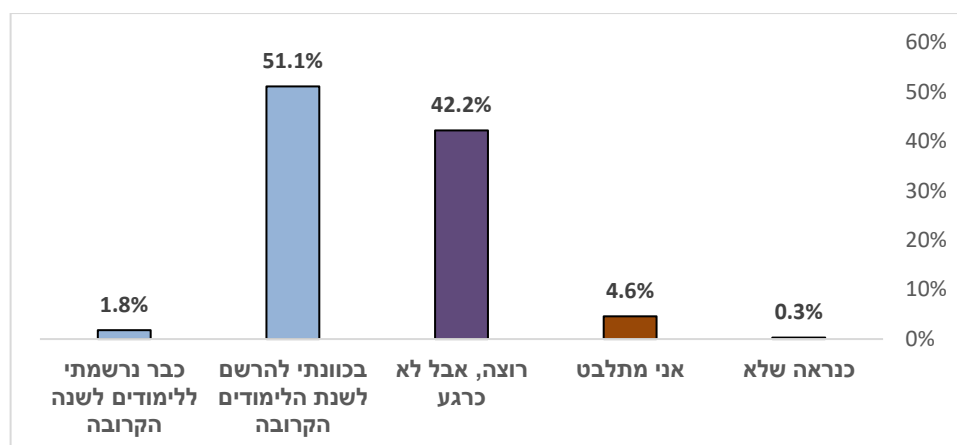
תרשים מס' 1 מציג את התפלגות השלב בתהליך הבחירה בו נמצאים התלמידים ביי"ב. ניתן לאפיין את השלב בתהליך הבחירה שבו נמצאים הצעירים כ"בתחילת הדרך" – 37.5%, "באמצע הדרך" – 34.2%, ו"לקראת קבלת החלטה" – 28.2%.

תרשים 1 : התפלגות השלב בתהליך הבחירה של לימודים בקרב תלמידי יב' (N=1322)

תרשים מס' 2 מציג את התפלגות התוכניות של התלמידים ללימודים אקדמיים. ניתן לאפיין שאחוז הצעירים שאינם מתכננים להמשיך ללימודים אקדמיים או מתלבטים הינו מזערי – 0.3% ו-4.6%, בהתאמה. 42.2% ציינו שרוצים להירשם אך לא לשנת הלימודים הקרובה. 52.9% הנותרים מתכוונים להירשם לשנה הקרובה או כבר נרשמו.

תרשים 2 : התפלגות התוכניות ללימודים אקדמיים בקרב תלמידי יב' (N=1322)

הבדלים מגדריים ודתיים ברמת הקושי והלחץ בקבלת החלטות בנוגע ללימודים ומקצוע

לבדיקת הבדלים מגדריים ודתיים בקושי ולחץ בקבלת החלטה לגבי תחום לימודים נערך ניתוח שונות דו-גורמי (Two-way ANOVA). התוצאות הראו כי קיים אפקט עיקרי של מגדר, $F(1,1316) = 11.32, p < .01, \eta^2 = .01$. רמת הקושי והלחץ בקבלת החלטה לגבי תחום לימודים גבוהה יותר בקרב בנות ($M=4.57, SD=2.15$) בהשוואה לבנים ($M=4.05, SD=2.11$). כמו-כן, נמצא אפקט עיקרי של דת, $F(2,1316) = 3.12, p < .05, \eta^2 = .01$, כאשר תלמידים מוסלמים חווים רמת קושי ולחץ בקבלת החלטה לגבי תחום לימודים ($M=4.52, SD=2.20$) גבוהה יותר מאשר דרוזים ($M=4.13, SD=2.08$), ואילו לא היו הבדלים בין נוצרים למוסלמים וגם בי נוצרים לדרוזים. אפקט האינטראקציה בין מגדר ודת ברמת הקושי והלחץ בקבלת החלטה לא נמצא מובהק, $F(2, 1316) = 0.16, p = .85$.

הבדלים מגדריים ודתיים במוכנות ללימודים אקדמיים

על מנת לבחון הבדלים במימדים פסיכו-חברתיים של מוכנות ללימודים אקדמיים בין מגדר, דת והאינטראקציה ביניהם, נערך ניתוח שונות רב משתני (MANOVA). סטטיסטיקה תיאורית של מוכנות ללימודים אקדמיים בחלוקה למגדר, דת ואינטראקציה מוצגת בלוח 1.

לוח 1. ממוצעים וסטיות תקן של מוכנות ללימודים אקדמיים בחלוקה למגדר ודת

משתנה	מעורבות בקמפוס	מחויבות ללימודים אקדמיים	נינוחות חברתית	מסוגלות עצמית אקדמית	חוסן רגשי	משמעת עצמית
מין						
בנים	5.27 (1.28)	6.40 (0.92)	5.39 (1.09)	6.22 (0.88)	4.56 (1.45)	5.48 (1.09)
בנות	5.73 (1.12)	6.72 (0.57)	5.49 (1.07)	6.46 (0.68)	4.16 (1.50)	5.81 (1.02)
דת						
מוסלמים	5.59 (1.22)	6.66 (0.69)	5.42 (1.09)	6.43 (0.75)	4.28 (1.48)	5.74 (1.06)
נוצרים	5.49 (1.11)	6.71 (0.49)	5.43 (0.99)	6.38 (0.67)	4.13 (1.57)	5.59 (1.05)
דרוזים	5.70 (1.08)	6.45 (0.83)	5.62 (1.05)	6.25 (0.78)	4.33 (1.51)	5.67 (1.04)

מין * דת							בנים
5.47 (1.09)	4.57 (1.38)	6.27 (0.87)	5.32 (1.14)	6.43 (0.94)	5.24 (1.29)	מוסלמים	
5.59 (0.90)	4.32 (1.41)	6.29 (0.74)	5.47 (0.89)	6.58 (0.59)	5.21 (1.26)	נוצרים	
5.43 (1.19)	4.71 (1.66)	6.04 (0.97)	5.57 (1.00)	6.17 (1.01)	5.42 (1.28)	דרוזים	
בנות							
5.85 (1.03)	4.17 (1.50)	6.50 (0.68)	5.45 (1.07)	6.75 (0.54)	5.72 (1.17)	מוסלמיות	
5.59 (1.14)	4.02 (1.66)	6.43 (0.62)	5.39 (1.06)	6.80 (0.38)	5.67 (0.96)	נוצריות	
5.78 (0.95)	4.17 (1.42)	6.34 (0.67)	5.64 (1.07)	6.58 (0.70)	5.82 (0.96)	דרוזיות	

תוצאות ניתוח השונות מצביעות על אפקט עיקרי של מגדר, $Wilk's \lambda = .95, F(6,1311)$

$Wilk's \lambda = .96, F(12,2622) = 4.32, p < .001, \eta^2 = .05$ ושל דת $11.26, p < .001, \eta^2 = .05$

.02 אפקט האינטראקציה לא נמצא מובהק, $Wilk's \lambda = .99, F(12, 2622) = 0.70$

במבחני המשך נמצאו הבדלים מגדריים מובהקים (אחרי תיקון בונפרוני $\alpha = .005$) ב-5 מתוך 6

מימדים פסיכו-חברתיים:

(א) **מעורבות בקמפוס** – $F(1, 1316) = 23.27, p < .001, \eta^2 = .02$, כאשר בנות מדווחות על

מוכנות גבוהה יותר מבחינת מעורבות בקמפוס מאשר בנים.

(ב) **מחויבות ללימודים אקדמיים** – $F(1, 1316) = 32.82, p < .001, \eta^2 = .02$, כאשר בנות

מדווחות על נטייה גבוהה יותר של מחויבות ללימודים אקדמיים מאשר בנים.

(ג) **מסוגלות עצמית אקדמית** – $F(1, 1316) = 14.40, p < .001, \eta^2 = .01$, כאשר בנות מדווחות

על רמות גבוהות יותר של מסוגלות עצמית אקדמית מאשר בנים.

(ד) **חוסן רגשי** – $F(1, 1316) = 12.32, p < .001, \eta^2 = .01$, כאשר בנים מדווחים על רמות

גבוהות יותר של חוסן רגשי מאשר בנות.

(ה) **משמעת עצמית** – $F(1, 1316) = 8.72, p < .001, \eta^2 = .01$, כאשר בנות מדווחות על רמות

גבוהות יותר של משמעת עצמית מאשר בנים.

הבדלים מובהקים בין הדתות (אחרי תיקון בונפרוני $\alpha = .005$) נמצאו ב-3 מתוך 6 מימדים פסיכו-

חברתיים:

(א) **מחויבות ללימודים אקדמיים** – $F(2, 1316) = 10.80, p < .001, \eta^2 = .02$, כאשר

דרוזים מדווחים על רמות נמוכות יותר של מחויבות ללימודים אקדמיים מאשר

מוסלמים ונוצרים.

(ג) **נינוחות חברתית** – $F(2, 1316) = 3.55, p < .05, \eta^2 = .01$, כאשר דרוזים מדווחים על

רמות גבוהות יותר של נינוחות חברתית מאשר מוסלמים. אולם לא נמצאו הבדלים מובהקים בין נוצרים לשתי הקבוצות האחרות.

(ג) **מסוגלות עצמית אקדמית** – $F(2, 1316) = 5.85, p < .01, \eta^2 = .01$, כאשר דרוזים

מדווחים על רמות נמוכות יותר של מסוגלות עצמית אקדמית מאשר מוסלמים. אולם לא נמצאו הבדלים מובהקים בין נוצרים לשתי הקבוצות האחרות.

הבדלים מגדריים ודתיים בדרכי התמודדות עם קשיים בבחירת תחום לימודים ומקצוע

על מנת לבחון הבדלים בדרכי התמודדות עם קשיים בקבלת החלטות בבחירת תחום

לימודים ומקצוע בין מגדר, דת והאינטראקציה ביניהם, נערך ניתוח שונות רב משתני (Two-way

MANOVA). התוצאות מצביעות על אפקט עיקרי של מגדר, $Wilk's \lambda = .93, F(15,1302) =$

$.07, \eta^2 = .04$, $p < .001$, ושל דת $Wilk's \lambda = .92, F(30,2604) = 3.87, p < .001, \eta^2 = .04$.

אפקט האינטראקציה לא נמצא מובהק, $Wilk's \lambda = .97, F(30, 2604) = 1.25, p = .17$.

סטטיסטיקה תיאורית של התמודדות עם קשיים בבחירת מסלול לימודים בדרכים

פרודוקטיביות, באמצעות חיפוש סיוע ובדרכים לא פרודוקטיביות מוצגת בלוחות 2-4, בהתאמה.

לוח 2. ממוצעים וסטיות תקן של התמודדות עם קשיים בבחירת מסלול לימודים בדרכים

פרודוקטיביות בחלוקה למגדר ודת

משתנה	חיפוש מידע אינסטרומנטלי	חיפוש מידע לצורך רגשי	פתרון בעיות	מוכנות להתגמש	הסתכלות חיובית על תהליך	שליטה עצמית
מגדר						
בנים	6.79 (1.74)	6.19 (1.87)	6.12 (1.57)	6.64 (1.63)	7.00 (1.52)	6.13 (1.69)
בנות	7.53 (1.59)	6.91 (1.88)	6.42 (1.54)	7.17 (1.62)	7.61 (1.38)	6.34 (1.74)
דת						
מוסלמים	7.33 (1.68)	6.76 (1.94)	6.36 (1.58)	7.08 (1.67)	7.52 (1.44)	6.30 (1.73)
נוצרים	7.13 (1.72)	6.42 (1.93)	6.12 (1.49)	6.84 (1.36)	7.08 (1.37)	5.93 (1.74)
דרוזים	7.32 (1.59)	6.63 (1.77)	6.32 (1.50)	6.87 (1.64)	7.24 (1.48)	6.37 (1.68)
מגדר * דת						
בנים מוסלמים	6.76 (1.80)	6.14 (1.96)	6.13 (1.59)	6.74 (1.63)	7.04 (1.52)	6.18 (1.75)
נוצרים מוסלמים	6.90 (1.55)	6.47 (1.79)	6.22 (1.47)	6.67 (1.44)	6.93 (1.41)	6.01 (1.44)
דרוזים מוסלמים	6.81 (1.69)	6.18 (1.61)	6.02 (1.60)	6.25 (1.70)	6.89 (1.57)	6.08 (1.61)
בנות מוסלמיות	7.55 (1.58)	6.99 (1.87)	6.45 (1.57)	7.21 (1.67)	7.70 (1.36)	6.35 (1.72)
נוצריות מוסלמיות	7.27 (1.82)	6.39 (2.03)	6.06 (1.50)	6.95 (1.30)	7.17 (1.34)	5.88 (1.92)
דרוזיות מוסלמיות	7.55 (1.50)	6.83 (1.80)	6.45 (1.43)	7.14 (1.54)	7.40 (1.42)	6.50 (1.70)

לוח 3. ממוצעים וסטיות תקן של התמודדות עם קשיים בבחירת מסלול לימודים בדרכים של

חיפוש סיוע בחלוקה למגדר ודת

משתנה	חיפוש עזרה אינסטרומנטלית	חיפוש עזרה רגשית	העברת אחריות על ההחלטה לאחרים	התמודדות דתית
מגדר				
בנים	5.52 (1.89)	4.45 (1.99)	4.43 (2.25)	6.62 (2.23)
בנות	5.68 (2.01)	4.56 (2.03)	4.17 (2.23)	7.31 (2.10)
דת				
מוסלמים	5.64 (1.99)	4.56 (2.07)	4.24 (2.25)	7.38 (2.02)
נוצרים	5.36 (1.96)	4.19 (1.80)	3.79 (2.09)	5.87 (2.63)
דרוזים	5.71 (1.93)	4.58 (1.92)	4.50 (2.22)	6.72 (2.14)
מגדר * דת				
בנים				
מוסלמים	5.47 (1.90)	4.42 (2.01)	4.27 (2.24)	6.89 (2.16)
נוצרים	5.50 (1.85)	4.22 (1.72)	4.25 (2.31)	5.63 (2.51)
דרוזים	5.69 (1.88)	4.69 (2.09)	5.09 (2.16)	6.34 (2.09)
בנות				
מוסלמיות	5.71 (2.02)	4.61 (2.09)	4.23 (2.26)	7.57 (1.93)
נוצריות	5.26 (2.03)	4.17 (1.87)	3.50 (1.90)	6.03 (2.71)
דרוזיות	5.73 (1.96)	4.54 (1.85)	4.23 (2.20)	6.88 (2.15)

לוח 4. ממוצעים וסטיות תקן של התמודדות עם קשיים בבחירת מסלול לימודים בדרכים לא פרודוקטיביות בחלוקה למגדר ודת

משתנה	הימנעות	חוסר אונים	אי שיתוף אחרים בהתלבטויות	עיסוק במחשבות מטרידות	האשמת אחרים
מגדר					
בנים	4.18 (1.87)	3.97 (2.12)	4.12 (2.19)	5.50 (1.94)	4.05 (2.15)
בנות	3.70 (1.91)	3.94 (2.15)	3.97 (2.33)	6.13 (2.16)	3.72 (2.23)
דת					
מוסלמים	3.76 (1.94)	3.96 (2.17)	4.08 (2.34)	6.01 (2.19)	3.86 (2.28)
נוצרים	3.66 (1.75)	3.51 (1.91)	3.82 (2.11)	5.63 (1.68)	3.35 (1.89)
דרוזים	4.24 (1.84)	4.10 (2.11)	3.88 (2.16)	5.85 (2.01)	3.88 (2.11)
מגדר * דת					
בנים					
מוסלמים	4.02 (1.86)	3.87 (2.11)	4.16 (2.20)	5.51 (1.97)	3.98 (2.14)
נוצרים	3.98 (1.64)	3.65 (1.95)	3.71 (1.92)	5.46 (1.78)	3.71 (1.87)
דרוזים	4.83 (1.94)	4.45 (2.18)	4.20 (2.31)	5.47 (1.97)	4.47 (2.32)
בנות					
מוסלמיות	3.66 (1.96)	3.99 (2.19)	4.05 (2.40)	6.20 (2.25)	3.82 (2.33)
נוצריות	3.46 (1.80)	3.43 (1.89)	3.89 (2.25)	5.73 (1.62)	3.12 (1.88)
דרוזיות	3.98 (1.74)	3.95 (2.07)	3.74 (2.08)	6.01 (2.00)	3.62 (1.97)

במבחני המשך נמצאו הבדלים מגדריים מובהקים (אחרי תיקון בונפרוני $\alpha=.005$) ב-9 מתוך 15

דרכי התמודדות:

ארבע אסטרטגיות פרודוקטיביות:

(א) חיפוש מידע אינסטרומנטלי – $\eta^2 = .02$, $F(1, 1316) = 23.80$, $p < .001$, כאשר בנות

מדווחות על שימוש בהתמודדות באמצעות חיפוש מידע אינסטרומנטלי ברמה גבוהה יותר

מאשר בנים.

(ב) חיפוש מידע לשם צורך רגשי – $\eta^2 = .01$, $F(1, 1316) = 10.19$, $p < .01$, כאשר בנות

מדווחות על רמות גבוהות יותר של חיפוש מידע אינסטרומנטלי מאשר בנים.

(ג) **מוכנות להתגמש** – $F(1, 1316) = 17.78, p < .001, \eta^2 = .01$. כאשר בנות מדווחות על רמות גבוהות יותר של מוכנות להתגמש מאשר בנים.

(ד) **הסתכלות חיובית על התהליך** – $F(1, 1316) = 17.67, p < .001, \eta^2 = .01$. כאשר בנות מדווחות על רמות גבוהות יותר של הסתכלות חיובית על התהליך מאשר בנים.

שתי אסטרטגיות של חיפוש סיוע:

(ה) **העברת אחריות על ההחלטה לאחרים** – $F(1, 1316) = 17.67, p < .001, \eta^2 = .01$. כאשר בנים מדווחים על רמות גבוהות יותר של העברת אחריות על ההחלטה לאחרים מאשר בנות.

(ו) **התמודדות דתית** – $F(1, 1316) = 10.63, p < .001, \eta^2 = .01$. כאשר בנות מדווחות על רמות גבוהות יותר של התמודדות דתית מאשר בנים.

שלוש אסטרטגיות לא פרודוקטיביות:

(ז) **הימנעות** – $F(1, 1316) = 14.96, p < .001, \eta^2 = .01$. כאשר בנים מדווחים על רמות גבוהות יותר של הימנעות מאשר בנות.

(ח) **עיסוק במחשבות מטרידות** – $F(1, 1316) = 9.06, p < .01, \eta^2 = .01$. כאשר בנות מדווחות על רמות גבוהות יותר של עיסוק במחשבות מטרידות מאשר בנים.

(ט) **האשמת אחרים** – $F(1, 1316) = 9.39, p < .01, \eta^2 = .01$. כאשר בנים מדווחים על רמות גבוהות יותר של האשמת אחרים מאשר בנות.

הבדלים מובהקים בין הדתות (אחרי תיקון בונפרוני $\alpha=.005$) נמצאו ב-6 מתוך 15 דרכי התמודדות:

אסטרטגיה פרודוקטיבית אחת:

(א) **הסתכלות חיובית על התהליך** – $F(2, 1316) = 4.18, p < .05, \eta^2 = .01$. כאשר מוסלמים מדווחים על רמות גבוהות יותר של הסתכלות חיובית על התהליך מאשר נוצרים ודרוזים.

שתי אסטרטגיות של חיפוש סיוע:

(ב) **העברת אחריות על ההחלטה לאחרים** – $F(2, 1316) = 5.32, p < .01, \eta^2 = .01$. כאשר דרוזים מדווחים על רמות גבוהות יותר של העברת אחריות על ההחלטה לאחרים מאשר מוסלמים ונוצרים.

(ג) **התמודדות דתית** – $F(2, 1316) = 26.68, p < .001, \eta^2 = .04$, כאשר מוסלמים מדווחים על רמות גבוהות יותר של התמודדות דתית בהשוואה לשתי הדתות האחרים: דרוזים ונוצרים. כמו-כן, התמודדות דתית של דרוזים גבוהה במובהק מזו של נוצרים.

שלוש אסטרטגיות לא פרודוקטיביות:

(ד) **הימנעות** – $F(2, 1316) = 8.65, p < .001, \eta^2 = .01$, כאשר דרוזים מדווחים על רמות גבוהות יותר של הימנעות מאשר מוסלמים ונוצרים.

(ה) **חוסר אונים** – $F(2, 1316) = 3.80, p < .05, \eta^2 = .01$, כאשר נוצרים מדווחים על רמות נמוכות יותר של הרמת ידיים וחוסר אונים מאשר דרוזים. אולם לא נמצאו הבדלים בין מוסלמים לשתי הקבוצות האחרות.

(ו) **האשמת אחרים** – $F(2, 1316) = 3.30, p < .05, \eta^2 = .01$, כאשר נוצרים מדווחים על רמות נמוכות יותר של האשמת אחרים מאשר דרוזים. אולם לא נמצאו הבדלים בין מוסלמים לשתי הקבוצות האחרות.

קשרים בין דרכי התמודדות עם הקשיים בבחירת מסלול לימודים ו/או מקצוע לבין המוכנות ללימודים אקדמיים

לבדיקת קשרים בין דרכי התמודדות עם הקשיים בבחירת מסלול לימודים ו/או מקצוע (SCCI) לבין המוכנות ללימודים אקדמיים (PRC) נערכו מבחני פירסון (ראה לוח 5).
לוח 5. מתאמי פירסון בין דרכי התמודדות עם הקשיים בבחירת מסלול לימודים ו/או מקצוע לבין המוכנות ללימודים אקדמיים ($N=1332$)

דרכי התמודדות	מעורבות בקמפוס	מחויבות ללימודים אקדמיים	נינוחות חברתית	מסוגלות עצמית אקדמית	חוסן רגשי	משמעת עצמית	PRC כולל
פרודוקטיביות	.36**	.40**	.33**	.46**	.05	.42**	.48**
חיפוש מידע אינסטרומנטלי	.28**	.35**	.24**	.41**	.04	.37**	.40**
חיפוש מידע לצורך רגשי	.27**	.26**	.23**	.28**	-.06*	.29**	.29**
פתרון בעיות	.15**	.20**	.10**	.15**	-.19**	.11**	.09**
מוכנות להתגמש	.30**	.33**	.24**	.34**	.02	.33**	.37**

הסתכלות חיובית על							
.51**	.41**	.12**	.52**	.33**	.40**	.32**	תהליך
.45**	.31**	.29**	.34**	.31**	.24**	.25**	שליטה עצמית
.05	.08**	-.29**	.08**	.16**	.13**	.18**	חיפוש סיוע
.10**	.09**	-.17**	.13**	0.16**	.16**	.15**	חיפוש עזרה
-.09**	-.05	-.38**	-.04	0.09**	.01	.14**	אינסטרומנטלית
-.12**	-.08**	-.27**	-.09**	0.06*	-.03	.04	חיפוש עזרה רגשית
.25**	.27**	-.05	.24**	0.17**	.25**	.22**	העברת אחריות על
-.30**	-.20**	-.52**	-.18**	-.06*	-.07**	.03	ההחלטה לאחר
-.20**	-.20**	-.27**	-.16**	.00	-.15**	.02	התמודדות דתית
-.37**	-.25**	-.50**	-.25**	-.13**	-.14**	-.05	לא פרודוקטיביות
-.20**	-.10**	-.34**	-.12**	-.07**	-.08**	.02	הימנעות
-.15**	-.06*	-.46**	-.02	-.02	.17**	.06*	חוסר אונים
-.21**	-.15**	-.37**	-.15**	.00	-.09**	.05	אי שיתוף אחרים
							בהתלבטויות
							עיסוק במחשבות
							מטרדות
							האשמת אחרים

** $p < .01$, * $p < .05$

הערה: המתאמים מעל .30 מסומנים בהדגשה

כפי שניתן לראות בלוח 5, דרכי התמודדות פרודוקטיביות נמצאות במתאמים חיוביים בינוניים עם מוכנות כללית ללימודים אקדמיים ועם חמישה מתוך שישה מדדים (מלבד חוסן רגשי). כלומר, ככל שהתלמידים משתמשים במידה רבה יותר במגוון דרכי התמודדות פרודוקטיביות, כך מוכנותם ללימודים אקדמיים גבוהה יותר, ולהפך. הקשרים החזקים ביותר נמצאו עם מסוגלות עצמית אקדמית ומחויבות ללימודים אקדמיים. מבין ששת הדרכים הפרודוקטיביות נראה כי הסתכלות חיובית על התהליך הינה בעלת הקשרים החזקים ביותר עם מוכנות כללית ללימודים אקדמיים ועם מרכיביה השונים.

שנית, סגנון התמודדות של חיפוש סיוע לא נמצא בקשר מובהק עם מוכנות כללית ללימודים אקדמיים. אולם ניתן להבחין במתאמים חיוביים חלשים עם חמישה מרכיבים של מוכנות ללימודים אקדמיים (מלבד חוסן רגשי). כלומר, ככל שתלמידים מתמודדים עם קשיים

בבחירת מסלול לימודים באמצעות חיפוש סיוע, כך מוכנותם של התלמיד ללימודים אקדמיים בחמשת המרכיבים עולה, ולהפך. כמו-כן, נמצא קשר שלילי בינוני בין חיפוש סיוע לבין חוסן רגשי. קרי, ככל שנעשה שימוש רב יותר בדרכים של חיפוש סיוע, כך מוכנותם של התלמידים ללימודים אקדמיים במונחים של חוסן רגשי נמוכה יותר. מתוך התבוננות בקשרים הפנימיים, המתאם הבולט ביותר הינו קשר שלילי בינוני בין חיפוש עזרה רגשית לבין חוסן רגשי. שלישית, סגנון התמודדות לא פרודוקטיבית נמצא במתאם שלילי מובהק בעוצמה בינונית עם מוכנות כללית ללימודים אקדמיים ובמתאמים שליליים מובהקים שעוצמתם נעה בין חלשה עד חזקה עם חמישה מרכיביה (מלבד מעורבות בקמפוס). הקשר החזק ביותר נמצא עם חוסן רגשי. כלומר, ככל שהתלמידים נוטים יותר להתמודד בדרכים לא פרודוקטיביות, מוכנותם ללימודים אקדמיים נמוכה יותר. מתוך התבוננות בקשרים הפנימיים בין המרכיבים, המתאם הבולט ביותר הינו קשר שלילי חזק בין חוסר אוניס לבין חוסן רגשי.

קשרים בין דרכי התמודדות ומוכנות ללימודים אקדמיים לבין סטטוס קבלת החלטה, מידת

הקושי והלחץ בקבלת ההחלטה, והיעילות הנתפסת של התמודדות

חושבו מתאמי פירסון בין מוכנות כללית ללימודים אקדמיים ושלושת סגנונות התמודדות לבין סטטוס קבלת ההחלטה, מידת הקושי והלחץ בקבלת החלטה לגבי תחום לימודים ומידת היעילות הנתפסת בהתמודדות עם קבלת ההחלטה (ראה לוח 6).
לוח 6. מתאמי פירסון בין סטטוס קבלת ההחלטה, הקושי והלחץ בקבלת החלטה לגבי תחום לימודים ורמת היעילות הנתפסת בהתמודדות עם קבלת ההחלטה לבין סגנון התמודדות עם הקשיים בבחירת מסלול לימודים ו/או מקצוע (SCCI) והמוכנות ללימודים אקדמיים (PRC)
 (N=1332)

מוכנות כללית ללימודים אקדמיים	התמודדות פרודוקטיבית	חיפוש סיוע	התמודדות לא פרודוקטיבית
סטטוס קבלת החלטה	.15**	-.15**	-.28**
הקושי והלחץ בקבלת החלטה	-.20**	.29**	.48**
היעילות הנתפסת של התמודדות	.28**	-.03	-.21**

** $p < .01$, * $p < .05$

כפי שנין לראות בלוח 6, סטטוס קבלת ההחלטה נמצא במתאם חיובי חלש עם מוכנות כללית ללימודים אקדמיים. ככל שתלמידים נמצאים בשלב מתקדם יותר בתהליך ההחלטה, מוכנותם ללימודים אקדמיים גבוהה יותר, ולהפך. כמו-כן, סטטוס קבלת ההחלטה נמצא בקשרים שליליים חלשים עם התמודדות ע"י חיפוש סיוע והתמודדות לא פרודוקטיבית. כלומר, ככל שהתלמידים נמצאים בשלב מתקדם יותר בבחירת לימודים, כך הם נוטים להשתמש פחות בסגנונות התמודדות של חיפוש סיוע ודרכים לא פרודוקטיביות, ולהפך.

רמת הקושי והלחץ בקבלת החלטה נמצאה במתאם שלילי חלש עם מוכנות כללית ללימודים אקדמיים. כלומר, ככל שמוכנותם של תלמידים ללימודים אקדמיים נמוכה יותר, כך הם חווים קושי ולחץ ברמה גבוהה יותר, ולהפך. כמו-כן, רמת הקושי והלחץ נמצאה בקשר חיובי בינוני עם התמודדות לא פרודוקטיבית ובקשר חיובי חלש עם חיפוש סיוע. כלומר, ככל שהתלמידים נוטים להשתמש בדרכי התמודדות המאופיינות בחיפוש סיוע ובדרכים לא פרודוקטיביות, כך רמת הקושי והלחץ שלהם גבוהה יותר, ולהפך.

מידת היעילות הנתפסת של התמודדות עם קבלת החלטה נמצאה בקשרים חיוביים חלשים עם מוכנות כללית ללימודים אקדמיים ועם סגנון התמודדות פרודוקטיבית. כלומר, ככל שמוכנותם של תלמידים ללימודים אקדמיים גבוהה יותר וככל שהם משתמשים בסגנון התמודדות פרודוקטיבי, כך התמודדותם עם קבלת החלטה נתפסת כיעילה יותר, ולהפך. כמו-כן, מידת היעילות נמצאה בקשר שלילי חלש עם סגנון התמודדות לא פרודוקטיבית. כלומר, ככל שהשימוש בדרכי התמודדות לא פרודוקטיביות רב יותר, כך ההתמודדות נתפסת כפחות יעילה, ולהפך.

ניבוי מוכנות כללית ללימודים אקדמיים על ידי דרכי התמודדות עם קשיים בבחירת תחום לימודים ומקצוע

על מנת לבחון האם דרכי התמודדות עם הקשיים בבחירת מסלול לימודים מנבאות מוכנות כללית ללימודים אקדמיים נערכה רגרסיה היררכית. בצעד הראשון הוכנסו מגדר ודת כדי לבחון את תרומם להסבר השונות במוכנות כללית ללימודים אקדמיים. בצעד השני, הוכנסו 15 דרכי התמודדות עם הקשיים בבחירת מסלול לימודים. תוצאות רגרסיה לניבוי מוכנות כללית ללימודים אקדמיים מוצגת בלוח 7.

לוח 7. רגרסיה היררכית לניבוי מוכנות כללית ללימודים אקדמיים

משתנים	B	SE B	β
שלב 1			
מגדר	0.17	0.03	.12**
דת	-0.01	0.02	-.02
R^2		.01	
F		9.25**	
שלב 2			
מגדר	0.03	0.01	.02
דת	0.02	0.01	.02
פרודוקטיביות			
חיפוש מידע אינסטרומנטלי	0.05	0.01	.12**
חיפוש מידע לצורך רגשי	0.01	0.01	.02
פתרון בעיות	-0.02	0.01	-.05
מוכנות להתגמש	0.04	0.01	.10**
הסתכלות חיובית על תהליך	0.12	0.01	.26**
שליטה עצמית	0.05	0.01	.14**
חיפוש סיוע			
חיפוש עזרה אינסטרומנטלית	0.01	0.01	.03
חיפוש עזרה רגשית	0.01	0.01	.04
העברת אחריות על ההחלטה לאחר	-0.01	0.01	-.04
התמודדות דתית	0.03	0.01	.09**
לא פרודוקטיביות			
הימנעות	0.01	0.01	.02
חוסר אונים	-0.05	0.01	-.17**
אי שיתוף אחרים בהתלבטויות	-0.02	0.01	-.07*
עיסוק במחשבות מטרידות	-0.03	0.01	-.10**
האשמת אחרים	0.00	0.01	.00
ΔR^2		0.38	
F		50.53**	

** $p < .01$, * $p < .05$

ניתוח הרגרסיה העלה ממצא מובהק בצעד הראשון, $F(2,1334)=9.25$, $p < .001$. נמצא כי משתנים דמוגרפיים של מגדר ודת מסבירים כ-1% בלבד מהשונות במוכנות כללית ללימודים אקדמיים. כאשר נראה כי יש תרומה ייחודית בניבוי המוכנות למשתנה מגדר בלבד, כאשר המוכנות הכללית של בנים ללימודים אקדמיים נמוכה יותר בהשוואה לזו של בנות. הצעד השני במודל הרגרסיה נמצא מובהק, $F(17,1319)=50.53$, $p < .001$. נמצא כי השימוש בדרכי התמודדות עם קשיים בבחירת תחום לימודים מוסיף כ-38% להסבר השונות

במוכנות כללית ללימודים אקדמיים. נמצא כי שימוש רב בארבע דרכי התמודדות פרודוקטיביות (הסתכלות חיובית על התהליך, שליטה עצמית, חיפוש מידע אינסטרומנטלי ומוכנות להתגמש), וגם בדרך התמודדות דתית מנבא מוכנות כללית ללימודים אקדמיים גבוהה יותר. בנוסף, שימוש רב בשלוש דרכי התמודדות לא פרודוקטיביות: הרמת ידיים וחוסר אונים, עיסוק במחשבות מטרידות ואי שיתוף אחרים בהתלבטויות מנבא מוכנות כללית ללימודים אקדמיים נמוכה יותר.